

Otakar Ostrčil and Soběslav

Markéta Kratochvílová

On Friday, 21 June 2019, the town Soběslav celebrated the 140th anniversary of the birth of Otakar Ostrčil (1879–1935). The ceremony, as described below, included the unveiling of a bust in a park, the opening of an exhibit at the Soběslav Museum, and a concert of local and Prague performers. The event attracted the attention of many of the town's residents. The level of institutional and public interest generated by the anniversary in this South Bohemian municipality of a few thousand inhabitants contrasts with the relative lack of attention devoted to the composer by Prague's cultural institutions. This situation also gives an interesting illustration of Otakar Ostrčil's peculiar standing in Czech culture and of the unique features of the reception of his legacy as a composer, conductor, and organiser.

A holiday idyll

Otakar Ostrčil was born in Prague, and he lived and worked there all his life, but he always spent his summer holidays in the countryside – in his childhood with relatives in Moravia, later in Vápenný Podol near Chrudim, and during the last decade of his life in the South Bohemian town Soběslav, where he drew inspiration for his composing and strength for his work as the director of opera at the National Theatre.

The change to the site of his summer holidays to Soběslav in the mid-1920s was connected with a change to his family situation: in 1920 – the same year when he became the director of opera at the National Theatre – married Julie Mařánková, the sister of the writer Jiří Mařánek, who would later serve as the author of the libretto of the opera *Honzovo království* (Johnny's Kingdom). The Mařánek family was from South Bohemia.¹ In 1925, the Ostrčil's daughter Blanka was born, and in 1926 the family began travelling to Soběslav for their summer holiday. They lived in a rented villa near by a stream (Černovický Creek) at the address Lázeňská Street no. 269,² and according to available reports and recollections, they were very happy there. In a letter dated 19 July 1926, Ostrčil wrote to the opera singer Vilém Zítěk: *"I experience a real idyll here, and I'm very satisfied. I live in great comfort so I can even work a bit; we take pleasant walks, and today we started swimming."*³ Notwithstanding the modesty of his statement that he could "work a bit", it was during these stays that Ostrčil composed his great works *Léto* (Summer), *Křížová cesta* (Calvary or The Stations of the Cross), and the opera *Honzovo království*. This

1) Jiří Mařánek was born in Milevsko, and he spent part of his life in Český Krumlov. While he was the librettist of Ostrčil's last opera, he was better known for his historical novels with subject matter from South Bohemia, and especially for the novel *Barbar Vok* (Vok the Barbarian) from the *Rožmberk Trilogy*.

2) Today, the shore of the Černovický Creek is called the Ostrčil Embankment.

3) REKTORYS, Artuš: *Korespondence Otakara Ostrčila s Vilémem Zítěkem* (The Correspondence of Otakar Ostrčil with Vilém Zítěk), Orbis, Praha 1951, pp. 56–57 (hereinafter REKTORYS).

is also where he prepared the critical edition of Smetana's opera *The Bartered Bride* and engaged in diligent correspondence with other composers, friends, and artists from the National Theatre.

From correspondence and other sources, we know that Ostrčil's daily routine during his summertime stays in Soběslav was relatively regular and went more or less as follows: he composed in the mornings, and if the weather was nice, the Ostrčil family went swimming before lunch. After lunch, Ostrčil would take a short nap, then he continued with composing and other work. In the evening he would take a walk with his wife.⁴ Julie Ostrčilová described their stays there with a certain amount of idealisation:

"The day would begin with breakfast in the charming garden pavilion, from which [Otakar Ostrčil] enjoyed carefully watching the trains as they passed by not far off. Then he would take refuge in the room with the piano. There, he sat down to his scores and composed. [...] He took great refreshment from the lovely river and the swimming hole around midday. On the way home we would meet our local acquaintances, all of whom, without exception, were cordial in expressing their respect and their pleasure that the maestro enjoyed being in their town. This, too, had a beneficial effect on the gentle, modest artist – he loved being here! [...] The unforgettable walks in the meadows, woods, and fields were the highpoint of a day spent in the midst of beauty, harmony, and the satisfaction of the growing number of pages in his score."⁵

4) Cf. REKTORYS, op. cit. in footnote no. 3, p. 56.

5) OSTRČILOVÁ, Julie: *Ostrčilova Soběslav* (Ostrčil's Soběslav), in: *Soběslav Otakaru Ostrčilovi* (Soběslav to Otakar Ostrčil), Městský národní výbor Soběslav (Soběslav National Municipal Committee), Soběslav 1962, [pp. 6, 7].

Otakar Ostrčil: *Johnny's Kingdom*, Op. 25 / *Honzovo království*, op. 25
Autograph score, end with the composer's inscription dated 25 Aug. 1933 / Autografní partitura, závěr s autorovým přípisem z 25. 8. 1933
NM-ČMH acquisition no. / č. př. 116/75

The recollections of Ostrčil's daughter Blanka were in a similar vein:

“Soběslav – Soběslav – such a lovely town. I would sing there with about eight or ten other children my age beneath the windows of the little villa on the banks of Černovický Creek. It's quite possible that the noise we were making disturbed my father, who was back in his room working on one of his new compositions. But I don't remember him ever telling us off. Not even when we invaded the staircase and played school there. [...] Instead, he would just take his half-written score and head for the garden pavilion behind the villa, or he would head off into the countryside on the narrow little paths beyond the New Pond, which he loved especially. [...] I experienced nine lovely summer holidays with my parents in the quiet of Soběslav back then. The town and its surroundings were a great source of inspiration to my father. To me, it was the town of my childhood, something one does not forget.”⁶

Summer holiday production

On the last page of the autograph score of the symphonic poem *Léto*, op. 23, Ostrčil's inscription reads as follows: “Score written in Soběslav during the 1926 summer holidays. Finished on 25 August 1926.”⁷ The composition, which uses descriptive tone painting in certain passages, can be understood as a direct reaction to the environment where he was spending his summer.⁸ The following summer, in 1927, he composed his most highly regarded work there: *Křížová cesta*, op. 24. The idea has caught on that in this work Ostrčil was expressing the suffering caused to him by the controversy surrounding the performance of Berg's opera *Wozzeck*.⁹ Although such an interpretation is possible given the circumstances, Ostrčil never claimed anything of the sort. For example, at the beginning of September he wrote to Zdeněk Nejedlý rather laconically: “In Soběslav I nearly finished sketching out a new work for orchestra.” The draft of *Křížová cesta* has been preserved in a sketchbook kept at the National Museum – Czech Museum of Music (NM-ČMH),¹⁰ and even his two-year-old daughter Blanka contributed something to it.

Five years later, again mainly in the summer in Soběslav, Ostrčil was working on his last opera, *Honzovo království*, which he finished in 1933. In addition, on practically all of his summer holidays in Soběslav, he devoted time to work on something else: preparing the first edition of the score of Smetana's opera *The Bartered Bride*. He worked arduously on this scholarly edition with Zdeněk Nejedlý over a period of ten years, mostly during his summer

6) OSTRČILOVÁ, Blanka: *Město mého dětství* (The City of My Childhood), in: Soběslav Otakaru Ostrčilovi (Soběslav to Otakar Ostrčil), Městský národní výbor Soběslav (Soběslav National Municipal Committee), Soběslav 1962, [pp. 7, 8].

7) NM-ČMH, shelf mark Tr B 181, p. 78.

8) OČADLÍK, Mirko: *Ostrčilovo Léto* (Ostrčil's Léto), *Listy Hudební Matice*, vol. 6, 1926/1927, pp. 148–152; OČADLÍK, Mirko: *Svět orchestru* (World of the Orchestra), Svoboda, Praha 1995, p. 470.

9) The premiere in November 1926 in the composer's presence was a tremendous success, but the third performance was interrupted by protests from a part of the public that rejected the opera both musically and ideologically. The performance could not be finished, and the opera was withdrawn from the repertoire.

10) NM-ČMH, archiv Společnosti Otakara Ostrčila (Archives of the Otakar Ostrčil Society), Skicář II (Sketch Book II), fol. 106^v.

holidays. On 23 July 1927 he wrote to Nejedlý: *“I wish to inform you that I have taken all of The Bartered Bride corrections along with me to my summer home, and I have been working on them here.”* Seven years later, on 4 August 1934, he again wrote to Nejedlý from Soběslav: *“I’m working here on the first corrections of Act II of The Bartered Bride, and I hope I’ll be finished with it over summer holidays, so the whole score can be published during the jubilee year after all.”*¹¹

Ostrčil’s last composition also has a connection with Soběslav. The local inhabitants and Ostrčil were deeply saddened by the death of a young poet and law student, the Soběslav native Miroslav Valenta (1912–1933), who drowned while swimming near the town. In May 1934 Ostrčil composed the melodrama *Skřiván* (The Lark) to verses by Valenta – the motif of death in the poem and the tragic death of the poet led to the composition being interpreted as a portent of Ostrčil’s own death the following year.

Ostrčil’s estate at the Blatské Museum

At present, the bulk of the sources on Ostrčil’s life and work are held at the National Museum – Czech Museum of Music. The museum acquired new autographs from the 1950s through the ’70s, then the NM-ČMH came into possession of the extensive estate of the Otakar Ostrčil Society, which contains, according to the society’s records, the composer’s correspondence and other written material apart from musical notation.¹² The heirs decided to donate the remaining personal estate, and in particular the three-dimensional objects from Ostrčil’s household, photographs, and documents of the Ostrčil family, to the composer’s beloved town Soběslav.

The Hussite Museum in Tábor and the archives of the Prague Conservatoire have preserved correspondence about the handing over of this part of the estate to the local Blatské Museum in Soběslav, which is a branch of the Hussite Museum in Tábor. According to this correspondence, furnishings from Ostrčil’s Prague flat had already been brought to Soběslav in 1975 – this was done because Ostrčil’s daughter Blanka died in 1974, just two years after the death of her mother. She was the composer’s only child, and she was herself childless. Relatives on Ostrčil’s wife’s side of the family arranged for the objects to be moved to Soběslav, and they later donated them to the museum because already at that time the museum was showing interest in setting aside a room for an Ostrčil memorial. One of Ostrčil’s relatives, Markéta Maschková, wrote to the museum: *“Assuming that such a memorial will be realised, I will donate a set of furnishings from his study with a piano and some of the*

11) ZACHAŘOVÁ, Stanislava: *Zdeněk Nejedlý – Otakar Ostrčil. Korespondence*, Academia, Praha 1982, p. 175. Nota bene: Act III of *The Bartered Bride* was published in 1936.

12) Other music and written material apart from musical notation: A part of the estate including the composer’s musical manuscripts and other unique sources are kept at the Department of Theatre of the National Museum, while other materials are held at the Masaryk Institute and Archives of the Czech Academy of Sciences, where they constitute a part of the Zdeněk Nejedlý Collection. Performance materials for Ostrčil’s works are found in the Czech Radio archives and in the music library of the National Theatre. Among the other places the materials are found are the Central Archives of the National Theatre, the National Library, and the archives of the Prague Conservatoire.

Julie Ostrčilová, wife of Otakar Ostrčil, and their daughter Blanka / Julie Ostrčilová, manželka Otakara Ostrčila, a jejich dcera Blanka

Photograph, unknown photographer, undated /
Fotografie, autor neznámý, bez datace
NM-ČMH, archives of the Otakar Ostrčil Society /
archiv Společnosti Otakara Ostrčila

*maestro's memorabilia to your museum for this purpose [...]'*¹³

The items that went to Soběslav are documented by a list enclosed with the quoted letter from Ms. Maschková. Among the objects were a black piano of the Rud. Ibach Sohn brand, a cabinet with glass doors, a desk and chair, two armchairs, a little table, a table lamp, an overhead lamp, three oil paintings in gilded frames with portraits of Otakar Ostrčil, his wife Julie, and his daughter Blanka, a plaster bust of Ostrčil, a picture of Bedřich Smetana, a portrait of J. B. Foerster, a death mask of L. van Beethoven, batons, glasses, a cigar case, various ribbons from wreaths, a set of photographs of Ostrčil and his family, the correspondence of Julie Ostrčilová, documentation of the daughter Blanka's artistic activities, music with dedications to Ostrčil, and various kinds of

written material of a private character. Ostrčil's estate in Soběslav contains a family prayer book, into which Ostrčil's mother entered the following note after giving birth: "*Our little son Otakar Augustyn was born today, Tuesday the 25th of February 1879 at 5:30 a.m.*" A memorial hall was created in 2019 with these items.

Celebrations in Soběslav

The town Soběslav has regularly commemorated its famous guest. Six years after Ostrčil's death, a commemorative plaque was unveiled on 29 June 1941 at one of Otakar Ostrčil's favourite spots – in the park at Nový rybník ("New Pond"; the park is now called Zadražilka), and that event was followed by several more. On the evening of 27 February 1959, on the occasion of the eightieth anniversary of the composer's birth, a commemorative event was held in Soběslav.¹⁴ In 1962 on 17 June, a bust of Ostrčil by the sculptress Karla Vobišová (1887–1961), a native of Kunžak near Jindřichův Hradec, was unveiled in the same park.¹⁵ At the ceremony, an ensemble from the Soběslav People's School of the Arts played fanfares, and the local choir Blata sang choruses by Smetana. The chairman of the Municipal National Committee L. Kohout, the director of opera at the National Theatre

13) Markéta Maschková to the Museum of the Hussite Movement in Tábor, letter, Prague, 4 July 1983. A copy of the letter is kept in the archives of the Prague Conservatoire.

14) Culture calendar of the local of education forum Soběslav, February 1959.

15) Karla Vobišová was the first professional Czech sculptress. One of her works is the monument to Eliška Krásnohorská on Charles Square in Prague.

Jan Seidl, and the musicologist Josef Plavec gave speeches. Before the ceremony, there was a concert on Saturday, 16 June at the Soběslav Workers' Club, and among the performers were Marta Krásová, who had already been a soloist at the National Theatre when Ostrčil was the director of opera there, and Ostrčil's daughter Blanka, who performed recitations professionally at concerts.¹⁶

Unfortunately, the bust by Karla Vobišová was stolen from the memorial in 2009, so the Municipality of Soběslav had a new bust made for the 140th anniversary of the composer's birth in 2019, with a copy of Vobišová's original sculpture used as a model. The new bust was unveiled in Zdražilka Park on 21 June 2019, 57 years after the unveiling of the original bust. The event was planned in part with reference to the ceremony in 1962 both by the choice of similar repertoire (music by Otakar Ostrčil and Bedřich Smetana to commemorate the relationship between the two composers) and by emphasis on Ostrčil's achievements in his role as director of opera at the National Theatre in speeches by representatives of that institution. This time, it was the Soběslav Brass Quartet playing fanfares by the memorial in the park, and the mayor of Soběslav Jindřich Bláha and the director of the Blatské Museum Daniel Abazid gave speeches and unveiled the bust. The choir Anonym Voice Soběslav sang folk songs from the Soběslav region. The ceremony continued on the square at the Smrčka House of the Blatské Museum, where some excerpts from works by Otakar Ostrčil and Bedřich Smetana were heard. Tomáš Víšek played two of Ostrčil's piano pieces – the early work *Composition for the Eighth-Class Memorial*, which he reconstructed from the composer's autograph for the occasion,¹⁷ and part of a suite from the incidental music to Jaroslav Kvapil's fairytale play *Sirotek* (The Orphan).¹⁸ The mezzo-soprano Karolína Berková accompanied at the piano by Martina Pechová performed five of Ostrčil's early songs to texts by Vítězslav Hálek, Josef Václav Sládek, and Jaroslav Vrchlický.¹⁹ Miroslav Čížek and Martina Pechová performed the work mentioned above as having its roots in Soběslav in two senses: Ostrčil's melodrama *Skřivan* (The Lark) with its text by Miroslav Valenta, a native of Soběslav. Eva Sochorová, the press spokesperson for the Opera of the National Theatre in Prague, commemorated Ostrčil's importance to the National Theatre, and Markéta Hallová, the chairperson of the Antonín Dvořák Society, discussed Ostrčil's systematic fostering of operas by Czech composers. The concert concluded with the music of Bedřich Smetana: two of his *Evening Songs* to words by Vítězslav Hálek (*Kdo v zlaté struny zahrát zná* – He Who Can Play the Golden Strings – and *Nekamenujte proroky* – Do Not Stone the Prophets) sung by Karolína Berková and Martina Pechová and the chorus *Sláva Tobě* (Glory to Thee) from the opera *Dalibor* sung by Anonym Voice.

16) Culture calendar of the local of education forum Soběslav, June 1962.

17) NM-ČMH, shelf mark Tr B 357.

18) *Suite for piano from incidental music for the fairytale play "The Orphan"*, op. 10a, arr. by Jiří Schulz for piano two-hands, published by the Foerster Society, Praha 1927.

19) Published as *Písňe z mládí Otakara Ostrčila* (Songs from the Youth of Otakar Ostrčil), Společnost Otakara Ostrčila (Otakar Ostrčil Society) and Melantrich, Praha 1942–1947.

The highpoint of the ceremony was the opening of the exhibition “Otakar Ostrčil and Soběslav”, the main part of which is the display of Ostrčil’s reconstructed study from his flat in Prague. The commemorative hall also contains a number of his personal items, an audio-video booth with photographs from the life of Otakar Ostrčil and audio excerpts from selected compositions. Among them are four works written during the composer’s stays in Soběslav (*Léto, Křížová cesta, Honzovo království, Skřivan*), as well as two other representative works, *Osiřelo dítě* (The Orphaned Child) and the *Suite in C Minor*. There are also recordings commemorating the conductor Karel Ančerl, a native of nearby Tučapy, and Ostrčil’s daughter, who recites *Skřivan* on a recording. The current management of the Blatské Museum has succeeded in realising long-term plans of the town Soběslav and of the Blatské Museum and in fulfilling the wishes of Ostrčil’s heirs as formulated, for example, in Markéta Maschková’s letter quoted above (footnote no. 13).

The reception of Otakar Ostrčil and of his works is an interesting topic. As a composer, he is now nearly forgotten, and his compositions are rarely performed, although he is mentioned regularly in the music history literature. No one questions his importance as director of opera at the National Theatre, but this has really become something that is simply repeated in the accounts of the history of Czech culture without any concrete repercussions in the present day. On the other hand, his cult is still alive in Soběslav, as this year’s celebrations confirmed. The connection with a specific place that has adopted him as its own adds an important piece to the mosaic of how we view Otakar Ostrčil’s reception.

Address: Markéta Kratochvílová, Ústav dějin umění AV ČR,
Puškinovo nám. 9, 160 00 Praha 6, Czech Republic
E-mail: kratochvilova@udu.cas.cz

Exhibition: Otakar Ostrčil and Soběslav / Expozice Otakar Ostrčil a Soběslav
© Zdeněk Prchlík, Blatské muzeum v Soběslavi a Veselí nad Lužnicí

Otakar Ostrčil a Soběslav

Markéta Kratochvílová

V pátek 21. června 2019 proběhla v Soběslavi slavnost k 140. výročí narození Otakara Ostrčila (1879–1935). Slavnost, jak bude podrobněji popsáno dále, zahrnovala odhalení busty v parku, otevření expozice v soběslavském muzeu, koncert místních i pražských umělců. Událost upoutala pozornost mnoha zdejších obyvatel. Institucionální i veřejný zájem, který toto výročí přitáhlo v několikatisícovém jihočeském městě, kontrastuje s relativně malou pozorností, již skladateli věnovaly kulturní instituce v Praze. Tato situace zajímavě dokresluje specifickou pozici Otakara Ostrčila v české kultuře a zvláštnosti recepce jeho skladatelského, dirigentského i organizačního odkazu.

Prázdninová idyla

Otakar Ostrčil se narodil v Praze, pracoval v ní a bydlel po celý svůj život. Svě letní volno však trávil odjakživa na venkově – v dětství u příbuzných na Moravě, později ve Vápenném Podole u Chrudimi a poslední desetiletí svého života v jihočeské Soběslavi, kde čerpal inspiraci pro svou skladatelskou tvorbu i síly pro práci šéfa opery Národního divadla.

Přesun letních pobytů do Soběslavi v polovině dvacátých let souvisí se změnou rodinné situace: v roce 1920 – tedy ve stejném roce, kdy se stal šéfem opery Národního divadla – se Ostrčil oženil s Julií Mařánkovou, sestrou spisovatele Jiřího Mařánka, pozdějšího autora libreta k opeře *Honzovo království*. Mařánkovi pocházeli právě z jižních Čech.¹ V roce 1925 se manželům Ostrčilovým narodila dcera Blanka a roku 1926 rodina začala jezdit na léto do Soběslavi. Bydleli v pronajaté vile u Černovického potoka v Lázeňské ulici, č. p. 269,² a podle dostupných zpráv a vzpomínek tu byli velmi šťastní. V dopise z 19. července 1926 píše Ostrčil opernímu pěvci Vilému Zítkovi: „*Já zde prožívám skutečnou idylu a jsem velice spokojen. Velmi pohodlně bydlím, takže mohu i trochu pracovat; máme příjemné procházky a dnes jsme zahájili koupání.*“³ Navzdory skromné zmínce o tom, že může i „trochu pracovat“, vytvořil Ostrčil během těchto pobytů své vrcholné skladby *Léto, Křížovou cestu* a operu *Honzovo království*, připravil zde kritické vydání Smetanovy *Prodané nevěsty* a pilně korespondoval s jinými skladateli, s přáteli nebo s umělci z Národního divadla.

Z korespondence a dalších pramenů víme, že Ostrčilův denní program za prázdninového pobytu v Soběslavi byl poměrně pravidelný a vypadal asi následovně: dopoledne

1) Jiří Mařánek se narodil v Milevsku a část života strávil v Českém Krumlově. Více než libretem k Ostrčilově poslední opeře se proslavil historickými romány s jihočeskou tematikou, především románem *Barbar Vok* z tzv. *Rožmberské trilogie*.

2) Dnes se nábreží u Černovického potoka jmenuje Ostrčilovo nábreží.

3) REKTORYS, Artuš: *Korespondence Otakara Ostrčila s Vilémem Zítkem*, Orbis, Praha 1951, s. 56–57 (dále REKTORYS).

komponoval, pokud bylo hezky, chodili si Ostrčilovi ještě před obědem zaplavat. Po obědě si Ostrčil na chvíli lehl a potom pokračoval v komponování a další práci. Večer si s manželkou vyšli na procházku.⁴ Julie Ostrčilová popisuje pobyty s jistou dávkou idealizace:

„Den začínal snídaní v rozkošné zahradní besídce, odkud [Otakar Ostrčil] s oblibou sledoval řád a přesnost v blízkosti projíždějících vlaků. Pak se uchýlil do pokoje s klavírem. Tam usedl ke svým partiturám a komponoval. [...] Krásná řeka i plavárna mu v poledním čase byly mocným osvěžením. Cestou domů jsme se setkávali s místními známými, kteří všichni, bez výjimky, vřelým způsobem projevovali úctu a radost, že je mistru v jejich městě dobře. I to působilo na jemného skromného umělce blaživě – byl tu rád! [...] Večerní nezapomenutelné procházky ve vůni luk, lesů a polí vyvrcholily den prožitý v kráse, souzvuku a uspokojení z přibývajících listů partitury.“⁵

Otakar Ostrčil swimming in Lužnice / Otakar Ostrčil při koupání v Lužnici

Photograph, unknown photographer / Fotografie, autor neznámý, Soběslav, 1929

Archives of the Prague Conservatoire, no shelf mark / Archiv Pražské konzervatoře, bez sign.

V podobném duchu se nesou i vzpomínky Ostrčilovy dcery Blanky:

„Soběslav – Soběslav – překrásné město, jsme zpívali, já a ještě tak vždycky osm, deset děcek mého věku, pod okny malé vilky na nábřeží černovického potoka. Dost možná, že jsme tím halasem rušili mého otce, který dole v pokoji právě pracoval na svém novém díle. Ale nepamatují se, že by nás byl kdy okřikl. Ani tehdy ne, když jsme vtrhli na schodiště a tam si hráli na školu. [...] To se raději i s rozepsanou partiturou uchýlil do zahradního altánku za vilkou anebo si vyšel do přírody, na malé úzké polní cesty za Novým rybníkem, které zvlášť miloval. [...] Devatero nádherných prázdnin jsem prožila s rodiči v tiché tehdy Soběslavi. Otcí bylo toto město i jeho okolí velkým inspiračním zdrojem. Mně bylo městem dětství, na které se nezapomíná.“⁶

Prázdninová produkce

Na poslední straně autografní partitury symfonické básně *Léto*, op. 23, čteme Ostrčilův přípis: „Partitura psána v Soběslavi o prázdninách 1926. Dokončena 25. srpna 1926.“⁷ Skladbu využívající v některých pasážích popisnou zvukomalbu lze chápat jako přímou reakci na

4) Srov. REKTORYS, op. cit. v pozn. 3, s. 56.

5) OSTRČILOVÁ, Julie: *Ostrčilova Soběslav*, in: Soběslav Otakaru Ostrčilovi, Městský národní výbor Soběslav, Soběslav 1962, [s. 6, 7].

6) OSTRČILOVÁ, Blanka: *Město mého dětství*, in: Soběslav Otakaru Ostrčilovi, Městský národní výbor Soběslav, Soběslav 1962, [s. 7, 8].

7) NM-ČMH, signatura Tr B 181, s. 78.

prostředí, v němž během léta pobýval.⁸ Následující léto, roku 1927, zde složil své nejocetovanější dílo: *Křížovou cestu*, op. 24. Ujala se myšlenka, že v tomto díle vyjádřil Ostrčil své osobní utrpení způsobené aférou kolem uvedení Bergovy opery *Vojcek*.⁹ Byť je tato interpretace vzhledem k okolnostem možná, sám Ostrčil nic takového netvrdil. Např. Zdeňku Nejedlému psal na začátku září celkem lakonicky: „*V Soběslavi jsem si doskicoval téměř do konce novou orchestrální věc.*“ Skica *Křížové cesty* se dochovala ve skicáři uloženém

Otakar Ostrčil: *The Stations of the Cross, Op. 24 / Křížová cesta, op. 24* Autograph sketch with “drawings” by his daughter Blanka in Sketch Book II. / Autografní skica s „kresbami“ dcerky Blanky ve Skicáři II. NM-ČMH, archives of the Otakar Ostrčil Society / archiv Společnosti Otakara Ostrčila

v Národním muzeu – Českém muzeu hudby (NM-ČMH)¹⁰ a svým dílem k ní přispěla i tehdy dvouletá dcera Blanka.

Po pět let, opět zejména v létě v Soběslavi, pracoval Ostrčil na své poslední opeře *Honzovo království*, kterou dokončil v roce 1933. Prakticky všechny soběslavské prázdniny se navíc věnoval jinému dílu: připravil k prvnímu vydání partituru Smetanovy *Prodané nevěsty*. Na této náročné edici, vědecky založené, pracoval se Zdeňkem Nejedlým v průběhu deseti let, většinou právě o prázdninách. Dne 23. července 1927 píše Nejedlému: „*Chci Ti sdělit, že jsem vzal s sebou na letní byt všechny korektury Prodané nevěsty a tady jsem je provedl.*“ O sedm let později, 4. srpna 1934, Nejedlému rovněž ze Soběslavi napsal: „*Pracuji zde na první korektuře třetího aktu Prodané nevěsty a doufám, že s tím budu přes prázdniny hotov, takže by partitura mohla přece v jubilejním roce celá vyjít.*“¹¹

Se Soběslaví souvisí i poslední Ostrčilova skladba. Místní obyvatelé i Ostrčila hluboce zasáhla smrt mladého básníka a studenta práv, soběslavského rodáka Miroslava Valenty (1912–1933), který utonul při koupání poblíž města. Ostrčil v květnu roku 1934 napsal melodram

8) OČADLÍK, Mirko: *Ostrčilovo Léto*, Listy Hudební Matice, roč. 6, 1926/1927, s. 148–152; Týž: *Svět orchestru*, Svoboda, Praha 1995, s. 470.

9) Premiéra v listopadu 1926 za přítomnosti skladatele byla obrovským úspěchem, průběh druhé reprízy však byl narušen projevy nesouhlasu části publika, které nepřijalo operu ani po stránce hudební ani ideové, představení nemohlo být dohráno a opera byla stažena z repertoáru.

10) NM-ČMH, archiv Společnosti Otakara Ostrčila, Skicář II, fol. 106^v.

11) ZACHAŘOVÁ, Stanislava: *Zdeňk Nejedlý – Otakar Ostrčil. Korespondence*, Academia, Praha 1982, s. 175. Pozn.: Třetí jednání *Prodané nevěsty* vyšlo roku 1936.

Skřivan na Valentovy verše – motiv smrti v textu básně a tragická smrt jejího autora vedly k tomu, že skladba pak bývala interpretována jako předzvěst Ostrčilovy vlastní smrti v následujícím roce.

Ostrčilova pozůstalost v Blatském muzeu

V současné době je největší část pramenů k Ostrčilovu životu a dílu uložena v Národním muzeu – Českém muzeu hudby. Notové autografy muzeum získalo během 50. až 70. let, do NM-ČMH pak přešel i rozsáhlý archiv Společnosti Otakara Ostrčila, který vedle agendy společnosti obsahuje skladatelovu korespondenci a další nenotové písemnosti.¹² Zbývající osobní pozůstalost, zejména trojrozměrné předměty z Ostrčilova domova, fotografie a doklady Ostrčilovy rodiny, se dědicové rozhodli věnovat skladatelově oblíbené Soběslavi.

V Husitském muzeu v Táboře a zároveň v archivu Pražské konzervatoře je uložena korespondence o předání této části pozůstalosti do Soběslavi, do místního Blatského muzea, které je pobočkou Husitského muzea v Táboře. Z této korespondence vyplývá, že již v roce 1975 bylo do Soběslavi převezeno vybavení Ostrčilova pražského bytu – šlo o důsledek toho, že v roce 1974, pouhé dva roky po své matce, zemřela Ostrčilova dcera Blanka, skladatelovo jediné dítě a sama bezdětná. Příbuzní z manželčiny strany zařídili přesun předmětů do Soběslavi a později je muzeu věnovali, protože muzeum již tehdy projevilo zájem ve svých prostorech vyhradit místnost pro Ostrčilův památník. Jedna z Ostrčilových příbuzných, Markéta Maschková, muzeu napsala: „*Za předpokladu, že takový památník bude realizován, věnuji Vašemu muzeu pro tento účel soubor zařízení pracovny s klavírem a několik památek na Mistra [...]*“¹³

Co do Soběslavi přišlo, dokumentuje soupis připojený k citovanému dopisu Maschkové. Výběrově zmiňme některé položky: černé křídlo zn. Rud. Ibach Sohn, prosklená skříňka, psací stůl a židle k němu, dvě křesla, stolek, stolní lampička, závěsná lampa, tři olejomalby ve zlacených rámech s portréty Otakara Ostrčila, manželky Julie a dcery Blanky, sádrová busta Ostrčila, podobizna Bedřicha Smetany, portrét J. B. Foerstera, maska L. van Beethovena, taktovky, brýle, pouzdra na doutníky, různé stuhu z věnců, sada fotografií Ostrčila a rodiny, korespondence Julie Ostrčilové, dokumentace o umělecké činnosti dcery Blanky, hudebniny s dedikacemi Ostrčilovi, různé písemnosti soukromého charakteru. V Ostrčilově pozůstalosti v Soběslavi je uložena rodinná modlitební kniha, do níž si Ostrčilova matka po porodu poznamenala: „*Dne 25. února 1879 o 5½ hodině ráno v úterý narozen náš synáček Otakar Augustyn.*“ Z těchto předmětů pak byla vytvořena roku 2019 pamětní síň.

12) Další notové materiály a nenotové písemnosti: Část pozůstalosti včetně skladatelových notových autografů a jiných unikátních pramenů je deponováno v Divadelním oddělení Národního muzea, další materiály jsou uloženy v Masarykově ústavu – Archivu Akademie věd ČR, kde jsou součástí fondu Zdeňka Nejedlého. Provozovací materiály Ostrčilových děl najdeme v archivu Českého rozhlasu a v hudebním archivu Národního divadla. Mezi další úložiště patří Ústřední archiv Národního divadla, Národní knihovna a archiv Pražské konzervatoře.

13) Markéta Maschková Muzeu husitského hnutí Tábor, dopis, Praha, 4. července 1983. Kopie dopisu uložena v archivu Pražské konzervatoře.

Oslavy v Soběslavi

Město Soběslav si svého slavného hosta průběžně připomíná. Šest let po Ostrčilově smrti, 29. června 1941, byla odhalena pamětní deska na oblíbeném místě Otakara Ostrčila – v parku u Nového rybníka (dnes zvaném Zadražilka) a na tuto akci navázalo několik dalších. Dne 27. února 1959, při příležitosti osmdesátého výročí skladatelova narození, byl v Soběslavi uspořádán vzpomínkový večer.¹⁴ V roce 1962, 17. června, byla v témže parku odhalena jeho busta od akademické sochařky Karly Vobišové (1887–1961), rodačky z Kunžaku u Jindřichova Hradce.¹⁵ Při slavnosti zazněly fanfáry v provedení souboru soběslavské lidové školy umění, Smetanovy sbory v podání místního pěveckého sboru Blata, promluvil předseda Městského národního výboru L. Kohout, šéf opery Národního divadla Jan Seidl a muzikolog Josef Plavec. Slavnosti předcházela v sobotu 16. června v soběslavském Klubu pracujících koncert, na němž mimo jiné účinkovala Marta Krásová, sólistka Národního divadla již za Ostrčilova vedení opery, nebo Ostrčilova dcera Blanka, profesí koncertní recitátorka.¹⁶

Busta od Karly Vobišové však byla v roce 2009 z pomníku odcizena. Město Soběslav nechalo k 140. výročí skladatelova narození v roce 2019 vyrobit bustu novou, jako model posloužila kopie původního díla Vobišové. K dalšímu odhalení busty v parku na Zadražilce došlo po sedmapadesáti letech – 21. června 2019. Tato událost svou dramaturgií zčásti odkazovala k slavnosti v roce 1962, a to jednak podobnou volbou repertoáru (skladby Otakara Ostrčila a Bedřicha Smetany coby připomínka vztahu těchto skladatelů), jednak zdůrazněním Ostrčilových zásluh v roli šéfa opery Národního divadla v projevech zástupců této instituce. Fanfáry u pomníku v parku tentokrát zahrál Soběslavský žesťový kvartet, projevy přednesli a bustu odhalili starosta města Jindřich Bláha a vedoucí Blatského muzea Daniel Abazid. Lidové písně ze Soběslavska zazpíval sbor Anonym Voice Soběslav. Slavnostní program pokračoval na náměstí ve Smrčkově domě Blatského muzea, kde zaznělo několik ukázek z díla Otakara Ostrčila a Bedřicha Smetany. Tomáš Víšek provedl dva Ostrčilovy klavírní kusy – ranou *Skladbu pro oktávanský památník*, kterou pro tuto příležitost zrekonstruoval ze skladatelova autografu,¹⁷ a část suity z hudby ke scénické pohádce Jaroslava Kvapila *Sirotek*.¹⁸ Mezzosopranistka Karolína Berková za klavírního doprovodu Martiny Pechové přednesla pět Ostrčilových raných písní na texty Vítězslava Háška, Josefa Václava Sládka a Jaroslava Vrchlického.¹⁹ V podání Miroslava Čížka a Martiny Pechové zaznělo i v předchozím textu zmíněné „dvojnásobné soběslavské“ dílo, Ostrčilův melodram *Skřivan* na text Miroslava Valenty, rodáka ze Soběslavi. Ostrčilův význam pro Národní divadlo připomněla Eva Sochorová, tisková mluvčí Opery ND v Praze, soustavnou péči o opery českých skladatelů

14) Kulturní kalendář místní osvětové besedy v Soběslavi, únor 1959.

15) Karla Vobišová byla první českou profesionální sochařkou, mimo jiné autorkou pomníku Elišky Krásnohorské na pražském Karlově náměstí.

16) Kulturní kalendář místní osvětové besedy v Soběslavi, červen 1962.

17) NM-ČMH, signatura Tr B 357.

18) *Klavírní suita z hudby k scénické pohádce „Sirotek“*, op. 10a, úprava Jiřího Schulze pro klavír na dvě ruce, vydala Foersterova společnost v Praze 1927.

19) Vyšly jako *Písně z mládí Otakara Ostrčila*, Společnost Otakara Ostrčila a Melantrich, Praha 1942–1947.

Photographs of the ceremonial unveiling of a bust of Otakar Ostrčil / Fotografie ze slavnostního odhalení busty Otakara Ostrčila

© Zdeněk Prchlík, Blatské muzeum v Soběslavi a Veselí nad Lužnicí

zmínila Markéta Hallová, předsedkyně Společnosti Antonína Dvořáka. Závěr koncertu patřil dílu Bedřicha Smetany, od nějž zazněly dvě z *Večerních písní* na slova Vítězslava Háška (*Kdo v zlaté struny zahrát zná a Nekamenujte proroky*) v podání Karoliny Berkové a Martiny Pechové a sbor *Sláva Tobě* z opery *Dalibor*, kterou zazpívali Anonym Voice.

Slavnost vyvrcholila otevřením expozice „Otakar Ostrčil a Soběslav“, jejíž hlavní částí je pohled do rekonstruované Ostrčilovy pracovny z jeho pražského bytu. Pamětní síň doplňuje řada osobních předmětů, audiovizuální kiosek, nabízející fotografie ze života Otakara Ostrčila a také možnost poslechu ukázek z vybraných skladeb. Mezi nimi jsou čtyři skladby, které vznikly během pobytu autora v Soběslavi (*Léto, Křížová cesta, Honzovo království, Skřiván*), a další dvě reprezentativní díla, *Osířelo dítě* a *Suita c moll*. Nahrávky navíc připomínají i dirigenta Karla Ančerla, rodáka z nedalekých Tučap, anebo Ostrčilovu dceru Blanku, která recituje na nahrávce *Skřivana*. Současnému vedení Blatského muzea se tak podařilo realizovat dlouhodobý záměr města Soběslavi a Blatského muzea i naplnit přání Ostrčilových dědiců, formulované mimo jiné v dopise Markéty Maschkové citovaném výše (pozn. č. 13).

Recepce osobnosti a díla Otakara Ostrčila je zajímavým tématem: jako skladatel je dnes považován za pozapomenutého a jeho skladby jsou uváděny jen zřídka, byť je v hudebněhistorické literatuře pravidelně zmiňován. Jeho význam v roli šéfa opery Národního divadla nikdo nezpochybňuje, ale jde už spíše o tradovanou záležitost ve výkladech dějin české kultury bez konkrétní odezvy v současném dění. Naopak v Soběslavi je jeho kult stále živý, což letošní oslavy potvrdily. Spojení s konkrétním místem, které jej přijalo za svého, tak do mozaiky pohledu na recepci Otakara Ostrčila přidává důležitý kamínek.

*Adresa: Markéta Kratochvílová, Ústav dějin umění AV ČR,
Puškinovo nám. 9, 160 00 Praha 6, Česká republika
E-mail: kratochvilova@udu.cas.cz*